

УДК 636.082.4.453.55

© 2011

*Довгопол В. Ф., кандидат ветеринарних наук,
Плугатирьов В. П., кандидат ветеринарних наук,
Панасова Т. Г., кандидат ветеринарних наук*
Полтавська державна аграрна академія

НОРМАЛІЗАЦІЯ СТАТЕВОЇ ФУНКЦІЇ ТЕЛИЦЬ ІЗ ГІПОФУНКЦІЄЮ ТА ГІПОПЛАЗІЄЮ ЯЄЧНИКІВ

Рецензент – доктор ветеринарних наук Б. П. Киричко

Встановлена ефективність селегумату для лікування гіпофункції й гіпоплазії яєчників та нормалізації статевої функції у телиць. Введення селегумату телицям парувального віку забезпечило нормалізацію статевого циклу у 100 % тварин, у тому числі протягом 1 місяця – 66,2 %, з яких запліднилося після першого осіменіння 83,7 %. Отже, застосування селегумату позитивно вплинуло також на рівень запліднюваності телиць, підвищивши, порівняно з контролем, його майже вдвічі. Проте у тварин із гіпоплазією яєчників ефективність селегумату була дещо нижчою, ніж у телиць із гіпофункцією яєчників.

Ключові слова: анафродизія, гіпофункція яєчників, гіпоплазія яєчників, селегумат, телиці.

Постановка проблеми. Гіпофункція яєчників – це найпоширеніший дисфункціональний стан статевих залоз у корів і телиць. Із-поміж високопродуктивних корів її виявляють у 9–80 % поголів'я, а серед гінекологічних хвороб вона становить 60–65 % [9]. У значно гірших умовах, ніж корови, утримуються телиці парувального віку, які досягають фізіологічної зрілості на декілька місяців пізніше норми, а перебіг статевих циклів у них є здебільшого неповноцінним. Низькі фізіологічні показники розвитку ремонтних телиць пояснюються тим, що у господарствах не впроваджено сучасну технологію відбору і вирощування телиць, яка забезпечує їх осіменіння у віці 16–18 місяців при масі тіла 350–380 кг. Відсутність належних умов вирощування телиць, зокрема незбалансована годівля в період статевої зрілості (6–12 міс.) призводить до розладів ендокринної функції яєчників із наступною анафродизією. Таким чином, найбільш поширеною причиною неплідності телиць (понад 40 %) є гіпоплазія та гіпофункція яєчників, що виникає внаслідок аліментарної гіпотрофії, спричиняючи зниження генеративної та ендокринної функцій яєчників неплідних телиць [6].

Аналіз основних досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної про-

блеми. В основі патогенезу гіпофункції яєчників є дія на організм стрес-факторів, які порушують діяльність нервової та ендокринної систем, що викликає розлад нейрогуморальних зв'язків гіпоталамо-гіпофізарно-яєчничково-маткової системи регуляції відтворної функції тварини й порушує фолікуло- і лютеогенез у яєчниках [1, 8].

Для лікування корів і телиць із гіпофункцією яєчників використовують загальностимулюючі, гормональні, вітамінні препарати, простагландини, фізіотерапію, електропунктуру тощо [2, 4], надаючи перевагу замісній терапії з використанням екзогенних гонадотропних гормонів.

Із зазначених методів найефективнішим є застосування препаратів гонадотропних гормонів, зокрема ФСГ-п, ГСЖК, фолігон тощо [5, 10]. Однак ці препарати мають досить високу вартість, до того ж є дефіцитними в Україні. Водночас інші методи є недостатньо ефективними.

Мета досліджень. З огляду на встановлену раніше високу ефективність препарату селегумат для лікування корів із гіпофункцією яєчників [3], метою наших досліджень було вивчення його дії щодо нормалізації статевої функції при анафродизії внаслідок гіпофункції та гіпоплазії яєчників у телиць парувального віку.

Матеріали і методи досліджень Дослідження проводили на телицях української чорно-рябої молочної породи, віком 16 і більше місяців, живою масою 340–350 кг, у ДП СП «Ювілейний» Полтавського району Полтавської області протягом 2009–2010 років.

Причину анафродизії у фізіологічно зрілих телиць встановлювали шляхом ректальної пальпації яєчників і матки. Діагноз «гіпофункція яєчників» ставили у випадку відсутності в обох яєчниках фолікулів і жовтих тіл, а «гіпоплазія яєчників» – при одночасно значному зменшенні їх розмірів.

Селегумат являє собою органічний комплекс гумінових кислот із селеном, який утворюється при змішуванні 0,5 %-го розчину гумату натрію

з селенітом натрію та його стерилізації в автоклаві. Про утворення органічного комплексу селену свідчить випадіння осаду червоного кольору під час зберігання селегумату (окремі розчини гумату і селеніту натрію такого осаду не дають). Це є важливою відмінністю селегумату від інших препаратів селену з огляду на те, що неорганічні сполуки селену, зокрема селеніт і селенат натрію, токсичні навіть у малих дозах, тоді як його органічні форми менш токсичні й більш ефективні [7].

Селегумат вводили телицям двічі (з інтервалом 10 діб) підшкірно, в ділянці за лопаткою, в дозі 1 мл на 100 кг живої маси. Перше введення препарату робили відразу після встановлення діагнозу, друге введення селегумату здійснювали телицям, які не проявили феноменів стадії збудження статевого циклу після першої ін'єкції.

У контрольній групі тварин лікування не проводили.

Телиць дослідної і контрольної груп осіменяв один технік штучного осіменіння візоцервікальним способом двічі, з інтервалом 10–12 годин. Результати дослідів враховували протягом двох місяців.

Результати досліджень. Протягом двох років із загальної кількості телиць парувального віку в

господарстві було відібрано 146 тварин з анафродизією, які не проявляли жодних ознак статевої циклічності після досягнення віку фізіологічної зрілості (18 міс.) та живої маси 340 кг і більше. З них у 93 телиць було виявлено гіпофункцію яєчників (63,7%), а у 53 – гіпоплазію яєчників (36,3%). Результати дослідів лікування телиць із гіпофункцією яєчників представлено у табл. 1.

Як видно з даних таблиці 1, із 74 телиць, яким вводили селегумат, протягом 60 діб прийшли в охоту 100% тварин. У той же час за перші 30 діб прийшли в охоту й осіменились усього 49 голів, або 66,2%, у том числі після першої ін'єкції – 16 голів (21,6%), після другої – 33 (44,6%).

Із 19 контрольних телиць за цей час проявили статеву охоту й були осіменені всього 7 голів, або 36,8%, тобто на 63,2% менше тварин, аніж у досліді. Запліднюваність телиць після 1-го осіменіння становила у досліді 83,7%, а в контролі – 42,8%. Таким чином, застосування селегумату позитивно вплинуло також на рівень запліднюваності телиць, підвищивши його майже вдвічі порівняно з контролем, що можна пояснити повноцінністю статевого циклу в дослідних та його неповноцінністю – у контрольних тварин.

1. Ефективність селегумату при лікуванні телиць, хворих на гіпофункцію яєчників

Показники	Дослід (Д)		Контроль (К)		Д – К %%
	голів	%%	голів	%%	
Телиць із гіпофункцією яєчників, усього	74	100	19	100	-
З них проявили статеву охоту протягом 60 діб, усього	74	100	7	36,8	63,2
У т. ч. протягом перших 30 діб	49	66,2	-	-	66,2
після 1-ї ін'єкції селегумату	16	21,6	-	-	-
після 2-ї ін'єкції селегумату	33	44,6	-	-	-
Осіменено телиць, усього	49	100	7	100	-
Запліднилося телиць після 1-го осіменіння	41	83,7	3	42,8*	40,9

Примітка: * % від кількості осіменених телиць

2. Ефективність селегумату при лікуванні телиць, хворих на гіпоплазію яєчників

Показники	Дослід (Д)		Контроль (К)		Д – К %%
	голів	%%	голів	%%	
Телиць із гіпоплазією яєчників, усього	46	100	7	100	-
З них проявили статеву охоту протягом 60 діб, усього	43	93,5	1	14,3	79,2
У т. ч. протягом перших 30 діб	10	21,7	0	0	21,7
після 1-ї ін'єкції селегумату	0	0	-	-	-
після 2-ї ін'єкції селегумату	10	21,7	-	-	-
Осіменено телиць, усього	10	100	1	-	-
Запліднилося телиць після 1-го осіменіння	5	50*	0	0	50

Примітка: * % від кількості осіменених телиць

Результати дослідів лікування телиць із гіпоплазією яєчників представлено у табл. 2.

Як видно з даних таблиці 2, з 46 телиць, яким вводили селегумат, протягом 60 днів прийшли в охоту 43 голови, або 93,5 %. Проте за перші 30 днів досліду прийшли в охоту й осіменилися лише 10 тварин, або 21,7 % (усі після двох ін'єкцій).

Із семи контрольних телиць за цей час прийшла в охоту і була осіменена всього одна тварина, або 14,3 %, тобто на 79,2 % менше, ніж у досліді. Запліднюваність телиць після 1-го осіменіння становила у досліді 50 %, а в контролі – 0 %.

Таким чином, застосування селегумату для нормалізації статевої функції у телиць парувального віку є ефективним методом, однак у тварин із гіпоплазією яєчників його ефективність була дещо нижчою, ніж у телиць із гіпофункцією яєчників. Це свідчить про більшу глибину патологічного процесу за гіпоплазією яєчників і вказує на необхідність детальнішого вивчення проблеми неплідності у телиць.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Боднар О. О. Застосування біогенних стимуляторів при гіпофункції яєчників у корів / О. О. Боднар, Т. В. Захарова, А. С. Тимчук // 36. наук. праць Луганського НАУ: Ветеринарні науки. – 2007. – №78/101. – С. 49–52.
2. Вельбівець М. В. Корекція статевої функції при анафродизії у корів / М. В. Вельбівець, А. Й. Краєвський, Д. В. Подвалюк [та ін.] // Вісник БДАУ. – 1998. – Вип. 5, Ч. 2. – С. 9–11.
3. Довгопол В. Ф. Ефективні методи профілактики затримання посліду, лікування гіпофункції яєчників та маститу у корів / В. Ф. Довгопол, В. П. Плугатирьов // Науковий вісник НУБіП України. – К., 2009. – Вип. 136. – С. 134–140.
4. Захарова Т. В. Серотерапія при функціональних розладах яєчників у корів / Т. В. Захарова // Вісник СНАУ. – 2007. – Вип. 8 (19). – С. 41–42.
5. Левченко В. І. Хвороби поросят // Методичні вказівки для студентів ф-ту вет. мед. та слухачів ін-ту післядипломного навчання керівників і спеціалістів вет. медицини. – Біла Церква, 1994. – 62 с.

Висновки:

1. Гіпофункція та гіпоплазія яєчників – головна причина анафродизії у телиць парувального віку.
2. Підшкірне введення селегумату в дозі 1 мл на 100 кг маси є ефективним методом нормалізації статевої функції у телиць із гіпофункцією та гіпоплазією яєчників. Він дає можливість прискорити прояв стадії збудження статевого циклу на 63–79 % і підвищити заплідненість телиць після першого осіменіння на 41–50 %.
3. Застосування селегумату для лікування телиць, хворих на гіпофункцію та гіпоплазію яєчників, – ефективний і економічно вигідний метод, з огляду на те, що вартість дози препарату становить близько 1 гривні, тоді як середня вартість гормональних препаратів на курс лікування становить 50–80 гривень.
4. Дослідження ефективності дії селегумату щодо нормалізації та стимуляції статевої функції самок інших видів тварин – перспективний напрям науково-дослідних робіт.

6. Паращенко І. В. Відтворна функція телиць різних порід та методи її корекції: дисертація ... канд. с.-г. наук: 16.00.07 / Львівська держ. академія вет. медицини ім. С. З. Гжицького. – Львів, 2003.
7. Пауэр Р. Добавки селена – подход к кормлению и продуктивности животных / Р. Пауэр // Ветеринарна медицина України. – 2007. – С. 44–45.
8. Преображенский О. Н. Лечение коров и телок с болезнями яичников / С. Н. Преображенский, О. Н. Преображенский // Ветеринария сельскохозяйственных животных. – 2008. – № 1. – С. 53–55.
9. Харута Г. Диференційна діагностика гіпофункції та гіпоплазії яєчників у корів / Г. Харута, І. Плахотнюк, О. Бабань // Ветеринарна медицина України. – 2008. – № 9. – С. 34–37.
10. Шириев В. М. Гормональная терапия при дисфункции яичников у коров / В. М. Шириев, В. И. Лопарев, В. А. Титова // Ветеринария. – 2000. – №10. – С. 35–36.